Lakivaliokunta

Tuomioistuinviraston lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023-2026

Tuomioistuinlaitoksen määrärahat pysyvät suunnilleen samalla tasolla kehyskauden 2023-2026 aikana (314,5 -308,9 milj. euroa). Vuonna 2023 määrärahaa on 11 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Kehyksessä on otettu huomioon palkankorotusten vaikutus, mikä on vuoden 2023 osalta noin 4,5 milj. euroa. Edelliseen kehyspäätökseen verrattuna kehyksessä on lisäyksiä muun muassa oikeudenkäyntien käsittelyaikojen lyhentämiseen (3,55 milj. euroa), hallinto-oikeuksien ympäristöasioihin (3 milj. euroa), turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan (3,5 milj. euroa, josta 1 milj. euroa KHO). Hyvinvointialueiden tuomioistuimiin kohdistuvan vaikutuksen perusteella lisärahoitusta on 2,5 milj. euroa, mutta vain vuodelle 2023. Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen perusteella kehyksessä on 385 000 euron lisäys.

Edellä mainitut lisäykset ovat oikeansuuntaisia, mutta osin Tuomioistuinviraston arvioimaa pienempiä. Jatkossa on tarkkaan seurattava, miten lisärahoitus riittää kattamaan näistä johtuvan työmäärän. Tässä vaiheessa voidaan kuitenkin jo todeta, että seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksesta johtuva lisätyömäärä on huomattavasti suurempi kuin mihin kehysrahoituksella voidaan vastata. Asiamääräkasvun ennakoidaan edellyttävän kehyspäätöksessä olevan lisäksi 1,8 milj. euron lisärahoitusta. Hyvinvointialuista aiheutuvan tuomioistuinten lisärahoitustarpeen arvioidaan olevan pysyvää, vaikka kehyspäätöksessä rahoitusta tähän on vain vuonna 2023.

Hallinnonalan IT-palvelujen keskittämisen perusteella kehyskaudella on merkittäviä siirtoja tuomioistuinten toimintamenomäärärahamomenteilta hallinnonalan yhteiselle tuottavuusmäärärahamomentille. Siirtojen tavoitteena on tuottaa hallinnonalan yhteisiä palveluja keskitetysti. Tuomioistuinten muihin toimintaedellytyksiin tällä ei ole vaikutusta, jos kustannukset siirtyvät vastaavasti.

Kehyspäätöksessä on oikeudenhoidon turvaamiseen liittyvänä ICT-järjestelmien ylläpitokehitykseen lisärahoituksena oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmomentilla 5 milj. euroa vuosittain koko kehyskaudella. Tuomioistuinten IT-palvelujen lisärahoitustarpeeksi on tunnistettu jo pelkästään vuoden 2023 osalta yli 10 milj. euroa. IT-kehittämiskustannuksia voidaan osin jaksottaa kehyskauden aikana. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole tiedossa, miten suuri osa koko hallinnonalalle kehykseen varastusta ylläpitokehittämisrahoituksesta tulee kohdentuman tuomioistuinlaitoksen tarpeisiin.

Kehyspäätöksessä oikeudenhoidon turvaamiseen liittyvää rahoitusta on kohdennettu tuomioistuinten toimintamenomäärärahamomenteille yhteensä 2,3 milj. euroa. Tällä voidaan kattaa osin kasvaneita pakollisia menoja, jotka olisi muuten jouduttu rahoittamaan palkkausmenoja vähentämällä. Tarvittava lisärahoitustarve tarkentuu talousarviovalmistelun yhteydessä tältä osin indeksikehityksen ja päivitettyjen menoarvioiden perusteella.

Kehyspäätöksen matkustus- ja toimitilasäästöt ovat tuomioistuinlaitoksen osalta lähes miljoona euroa vuodessa. Määrärahaleikkauksia vastaavia säästöjä on kuitenkin käytännössä hyvin vaikea saavuttaa, joten vaarana on, että ne heikentävät tuomioistuinlaitoksen rahoitustilannetta.

Matkustusmenot ovat koronapandemian aikana jonkin verran vähentyneet myös tuomioistuimissa terveysturvallisuuteen liittyvien rajoitusten vuoksi. Pysyvää vaikutusta ei voida olettaa tuomioistuimissa olevan samassa laajuudessa kuin muilla toimijoilla. Merkittävä osa tuomioistuinten matkamenoista muodostuu haastemiesten ja lautamiesten matkoista, joiden voidaan olettaa pandemian jälkeen palautuvan aiemmin toteutuneelle tasolle. Haastemiestiedoksiantoa tai lautamiehen fyysistä osallistumista istuntoon ei voi tehdä etänä.

Valtioneuvoston 16.12.2021 toimitilastrategiaa koskevan periaatepäätöksen (VN/2650/2021) yhtenä tavoitteena on säästöjen aikaansaaminen. Strategiassa on todettu, että täytäntöönpanon yhteydessä hallinnonalojen erityispiirteet tulee ottaa huomioon. Toimitilasäästön perusteella kehyksessä olevaa määrärahaleikkausta vastaavaa säästöä on erittäin vaikea käytännössä saada tuomioistuinten osalta. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että toimitilastrategiassa todettu erityispiirteiden huomioon ottaminen koskisi myös budjetointia.

Kehyspäätöksessä ei ole lainkaan lisärahoitusta oikeustalohankkeisiin. Tuomioistuinlaitoksen toimitilasuunnitelma on laadittu yhteistyössä Senaatti-kiinteistöjen kanssa. Suunnitelmassa on esitetty toimitilahankkeita sellaisten tuomioistuinten osalta, jotka toimivat tällä hetkellä elinkaarensa päässä olevissa rakennuksissa. Näiden osalta suunnittelua on viety jo pitkälle, mutta ilman rahoitusta hankkeiden toteutuminen ei ole mahdollista ja suunnittelukin joudutaan mahdollisesti keskeyttämään. Terveellisten työtilojen varmistaminen kuitenkin edellyttää, että rakennushankkeita on välttämätön viedä eteenpäin lähivuosina.

Tuomioistuinviraston tuomioistuinlaitosta koskevassa kehysehdotuksessa oli esitetty perusrahoituksen korottamista. Liian pieni perusrahoitus on johtanut siihen, että henkilöstöä ei ole voitu palkata siinä määrin kuin työmäärä edellyttää. Tämä on puolestaan johtanut siihen, että vireillä olevien asioiden määrät ja käsittelyajat ovat kasvaneet. Työtilanne on heikentynyt, vaikka henkilöstö on työskennellyt äärirajoilla. Perusrahoituksen lisäystä tarvitaan käsittelyaikojen lyhentämiseen ja niin sanotun harmaan työn poistamiseen. Henkilöstömäärän pitäisi olla riittävä, jotta tehtävistä suoriuduttaisiin normaalin virka-ajan puitteissa. Perusrahoituksen puutteellisuuden vuoksi tuomarit eivät myöskään ehdi osallistua riittävästi koulutukseen, vaikka heille on tuomioistuinlain 9 luvun 4 §:ssä asetettu velvollisuus ylläpitää ja kehittää laintuntemustaan, oikeudellista asiantuntemustaan ja ammattitaitoaan. Laissa on nimenomaisesti säädetty, että tuomareilla on oltava mahdollisuus osallistua koulutukseen, mutta käytännössä liian suuri työmäärä on esteenä laissa säädetyn kouluttautumisvelvollisuuden täyttämiselle. Kehyspäätöksessä olevat määrärahalisäykset liittyvät pääosin uusiin tai lisääntyviin tehtäviin eivätkä siten korjaa perusrahoitukseen liittyviä puutteita. Eräiltä osin tilannetta korjaavia lisäyksiä kehyksessä on. Ympäristöasioissa oli vuonna 2021 todella pitkä keskimääräinen käsittelyaika 18,7 kuukautta. Käsittelyajat hallinto-oikeuksien ympäristöasioissa ovat jo pidempään olleet huolestuttavan pitkiä. Lisärahoituksen voidaan arvioida korjaavan tilannetta, mutta tuomioistuinten työtilannetta tulee arvioida kokonaisuutena ja ottaen huomioon muun muassa tarve kuitenkin käsitellä kiireelliseksi säädetyt asiat ensin. Perusrahoitusta koskeva kokonaistarve on syytä ottaa huomioon viimeistään seuraavaksi valmisteluun tulevassa vuosia 2024-2027 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa.

Ylijohtaja Riku Jaakkola

Johtaja Raimo Ahola

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Raimo Ahola
Johtaja
Tuomioistuinvirasto
raimo.ahola@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Riku Jaakkola
Ylijohtaja
Tuomioistuinvirasto
riku.p.jaakkola@oikeus.fi